

NIKLAS OLAISON

Förnedrande lidelser

*Paulus, kejsarnas illgärningar och
homosexualitet i Bibeln*

Homosexualitet som teologiskt problem

OM NÅGON SKULLE ställa sig upp och säga att Bibeln inte har något att säga om homosexualitet så skulle han eller hon säkerligen bli utskrattad. Det är många som tror sig veta att Bibeln fördömer homosexualitet. Men detta är en produkt av en lång tolkningstradition, som också har producerat tendentiösa översättningar. Faktum är att den sexualsyn som vi tar för biblisk egentligen formerades under senantiken under inflytande av platoniska och stoiska tankegångar. (Jennings 2009) Men genom en historisk tillfällighet kom den att präglade kristendomen just under de år då den tog form, ungefär från Klemens (c. 150–215) till Augustinus (354–430). Bibeln själv, både Gamla och Nya Testamentet, har däremot förbluffande lite att säga i ämnet. På dessa sidor vill jag därför presentera en modern syn på vad de bibelställen som traditionellt ansetts fördöma homosexualitet egentligen handlar om, med ett särskilt fokus på Romarbrevet 1:26f. (Se Brooten 1996:363ff för en utförlig bibliografi.)

Sexuella spörsmål är så viktiga för oss att det är svårt att inse hur oviktigt denna fråga var för bibelns författare, inklusive Paulus.

Traditionen från Augustinus och Luther som läser Paulus på ett introvert och spiritualiserande sätt, och dessutom det faktum att Nya Testamentet innehåller ett antal brev som tillskrivits Paulus, trots att de delvis företräder en helt annan ståndpunkt, har gjort det hart när omöjligt att nå fram till vad Paulus egentligen sa. Till detta kommer att det förvisso fanns människor som föredrog både att umgås med och att ha sex med sitt eget kön och också var medvetna om detta, men människor kategoriserades inte främst utifrån sin sexualitet. (Greenberg 1988; Williams 1999) Det som var stötande i samtidens ögon var avvikelser från könsnormen, inte främst den sexuella normen. (Pace Richlin 1993)

Annat är det idag. Eftersom homosexualitet har blivit en så stor symbolfråga för många anti-modernistiska strömningar finns det av rent politiska skäl också många som är angelägna att få Bibeln att säga något om homosexualitet, och de liberala teologer som bemött dessa åsikter har utgått från samma tolkningar. Faktum är dock att ämnet knappt nämns i Bibeln och inte över huvud taget framstår som ett problem. Visserligen kan likakönet sex inbegripas i det svår-gripbara uttrycket otukt (*porneia*) i de senare nytestamentliga breven, men det är inte alls säkert vad som ska innefattas i detta uttryck. Tolkningarna skiftar från en bred definition som omfattar allt sex som innebär njutning, även inom äktenskapet, till en snäv definition som bara innefattar incest.

Den teologiska diskussionen om homosexualitet har traditionellt rört sig utifrån homofoba utgångspunkter, där man har tagit som självklar en inställning till homosexualitet (och egentligen all sexualitet som inte är rent reproduktiv) som något negativt och onaturligt. Detta synsätt har sedan lett till en bibelläsning där man sökt stöd för sina synpunkter, vilket lett till att man ryckt fragment ur sitt sammanhang och tolkat dem på ett homofobt sätt, vilket skapar en

ond cirkel. Detta är fortfarande en utbredd praxis.

En rad olika texter har anförts som stöd för att Bibeln (och därmed Gud) fördömer homosexualitet, men vid en närmare granskning kommer vi att se att ingen av dem talar om homosexualitet i modern mening. Likakönet sex förekommer i en del av berättelserna men står ingenstans i fokus. De handlar om homosexualitet i ungefär samma bemärkelse som våldtäkt handlar om heterosexualitet.

Detta har förstås inte bekymrat de teologer som ser homosexualitet som något bokstavligt talat djävulskt och är snabba att glida från likakönet sex till allsköns andra synder.¹ Faktum är att man behöver hela tiden göra ett varsamt och eftertänksamt tolkningsarbete varje gång man försöker förstå Bibelns texter genom moderna begrepp, samtidigt som detta naturligtvis är en nödvändighet för Bibelns fortsatta relevans, och det inte bara i frågor som rör sexualitet.

Gamla Testamentet och homosexualitet

Det finns två texter från Gamla Testamentet som framför allt använts som slagträ mot homosexuella: dels berättelsen om Sodom, dels förbudet i Tredje Mosebok för en man att ligga med en annan man. Berättelsen om staden Sodom, där en mobb samlas runt ett hus där då änglar har kommit på besök, och hotar att våldta dem, handlar främst om ogästvänlighet, främlingsfientlighet och förtryck av de fattiga och svaga, vilket man klart kan se i hänvisningarna till Sodom hos Jesaja, Hesekiel och evangelierna. (Svartvik 2006:278ff) Även kyrkofäderna läser berättelsen främst på detta sätt. Den antihomosexuella tolkningen institutionaliseras faktiskt först under medeltiden. (Carden 2004)

Vad gäller den kanske oftast citerade texten i homofoba sammanhang, nämligen förbudet i Tredje Mosebok, som två gånger (18:22

och 20:13) förbjuder en man ”att ligga med en man så som man ligger med en kvinna”, så är detta en sen text som eventuellt tillkommit under zoroastriskt inflytande. (Jennings 2005:214f) Denna rad har dock ryckts ur sitt sammanhang, vilket man kan se genom att samma förbud (och likaledes dödsstraff) gäller för att ha sex med en menstruerande kvinna (20:18), ett förbud som väl få idag bekymrar sig om att upprätthålla. Ser man till sammanhanget, som består av en lång rad förbud mot alla tänkbara olika former av incest, är det också en reell möjlighet att texten handlar om homosexuell incest, alltså sex mellan två män i samma hushåll. (Stewart 2007:96ff; se även Svartvik 2006:283ff)

I en kristen kontext är också de rituella lagarna mycket tydligt upphävda, och det kräver en starkt selektiv läsning av Gamla Testamentet för att kunna åberopa den rituella lagen i fråga om homosexualitet men inte när det gäller menstruation, blodmat eller kläder av olika slags fiber. Detta har givit upphov till en känd parodi som cirkulerar på internet under titeln ”Brev till Dr Laura”.² Lika lite som masturbation var homosexuellt sex som sådant något stort moraliskt problem i Gamla Testamentet. (Countryman 1988:33f)

Nya Testamentet. Jesus, Paulus och sexualitet

Jesus tycks ha intagit en mer ointresserad än negativ inställning till sexualitet i allmänhet och homosexualitet i synnerhet. Det finns inga fördömanden av homosexualitet i evangelierna, och här och där kan man ana en likakönad attraktion mellan olika människor (Jennings 2003). Det leder förstas för långt här att gå in på Jesus eventuella sexualitet, vilket är en känslig fråga (Martin 2006:91ff) , men låt oss som arbetshypotes utgå från att Jesus (eller evangelisterna, inte minst Matteus) inte lade särskilt stor vikt vid traditionella tabun.

Samma sak kan sägas om Paulus om man stannar vid de autentiska Paulusbreven, där han ganska tydligt utmanar traditionella könsroller genom att likställa män och kvinnor och också genom hälsningar som visar att kvinnor hade framträdande roller i församlingen, även om vissa andra yttranden kan peka mot en mer traditionell syn.

Det finns framför allt goda skäl att lösgöra Paulus från antagan- den som tillskriver honom en syn som antingen kommer från kyrko- fäderna, som levde långt senare, eller stoikerna, som hörde hemma i en annan kulturkrets och som Paulus uttryckligen polemiserar mot just i Romarbrevet, eller också platoniserade hellenistiska judar som Filon eller Josefus.

Filon och fortplantning

Ofta tas det för givet att judisk syn på sexualitet går ut på fort- plantning och att uppfylla jorden. Men detta är en sanning med modifikation. Tanken att fortplantning är det enda godtagbara skälet för sexualitet kommer in i det västerländska tänkandet med den stoiske filosofen Musonius Rufus (ca 30–100). Samma tanke finns dock hos den judiske platonisten Filon från Alexandria (ca 30 f.Kr–50 e.Kr), som också kan ha influerat Rufus (Jennings 2009:91). Att ha sex med sin fru när hon är ofruktsam är enligt Filon som att ligga med en get eller en gris (Stowers:51). Detta synsätt kommer sedermera att starkt influera den kristna traditionen.

Filon är starkt homofob och menar att likakönat sex (egentligen likakönat begär) skadar både kropp, själ och egendom, och kan leda till att hela städer avfolkas. Denna åsikt springer dock inte ur Filons judiska arv utan hans platonska arv (Jennings 2009:98). Enligt Filon bör både aktiv och passiv homosexualitet straffas med döden

(Stowers:51) Det handlar inte så mycket om rituella tabun, utan om att man kränker den heliga manligheten, en tanke som härstammar från den platoniska och stoiska traditionen (Jennings 2009:98). Under kejsartiden förknippades denna stoiska tradition också med de romerska idealen och blev till en politiskt viktig ideologi, just den ideologi som Paulus vänder sig emot. Det finns alltså skäl att hålla frågan om Paulus syn på sexualitet relativt öppen. Ett exempel är Bernadette Brooten, som tar också Filon som representativ för judendomen på Paulus tid och tolkar Paulus genom Filon (Brooten 1996:246).

Men Paulus delar inte Filons åsikt att icke-reproduktivt sex är mot naturen. I 1 Kor 7, när Paulus ger sig in i en utförlig diskussion om sexualitet, verkar han inte tänka sig att sexualitetens syfte är fortplantning, utan snarare njutning och samhörighet (Jennings 2009:133) Äktenskapet är för Paulus ett botemedel mot hor och en källa till gemenskap, men inte en garant för reproduktion, något som Paulus är fullständigt ointresserad av.

Stoikerna och naturlagen

Platonskt influerade tänkare som Cicero och Filon verkar ha föreställt sig naturens ordning, den så kallade naturlagen, som en fast och oföränderlig uppsättning moralregler. Denna konservatism är karakteristisk för den romerska stoicismen (Stowers:110) Synen på vad som är naturligt och onaturligt var bland samtida stoiker dock inte alls så självklart som förespråkarna för en naturlig teologi ofta antar. Det fanns en rad olika uppfattningar om vad som var naturligt, och även detta var tydligt en kulturell konstruktion. Seneca, som är en av de namnkunnigaste, menar att det är onaturligt att anlägga konstgjorda sjöar eller att hålla krukväxter inomhus.

Seneca kunde också utbrista om andra romare: ”Den ene rakar benen, den andre inte ens armhålorna!” Korrekt beteende var alltså en medelväg mellan en överdriven (fjollig) omsorg om sitt yttre och en överdriven (barbarisk) nonchalans. Vad som är naturligt är i hög grad fråga om konvention även hos stoiker som Seneca. Likaledes kan Paulus i 1 Kor 11:14–15 förklara att det är naturligt för en kvinna att ha långt hår, men skamligt för en man. (Jennings 2009:135f)

Paulus appellerar ofta till naturen men tycks inte ha något begrepp om naturlagarna som liknar Ciceros, och när han ska bygga upp sin etik hänvisar han snarare till Tora än till naturlagen. Även hedningarna stod nämligen under lagen, vilket gör ett begrepp om naturlagen överflödigt. (Stowers:111f)

När Paulus talar om något som ”onaturligt” (*para physin*) har det inte samma innebörd som hos stoikerna, att det går emot naturens ordning, utan en lösare innebörd, nämligen att det går emot all etablerad sedvänja, precis som han beskriver att Gud har ympat in hedningarna i sitt folk, alltså vilda grenar på en odlad stam istället för tvärtom, som är det normala bruket. (Jennings 2009:134f)

Vi vet dock att både Jesus och Paulus förkastade de familjevärderingar som dominerade både romarriket och den samtida judendomen till förmån för en politisk radikalism, vilket inte minst framgår av Jesus många hårda ord om den traditionella familjen. Paulus var ingen anhängare av äktenskapet, utan menade att det var bättre att inte gifta sig alls. Fortplantning var det sista han var intresserad av (Martin 2006:59).

Vad skrev Paulus?

Nya testamentet består av en samling skrifter med olika författare och olika tillkomsthistoria, och frågan kompliceras dessutom

av att många av dem har en oriktig författarangivelse – något som var vedertagen praxis och ansågs som ett sätt att hedra den som tillskrevs breven. De flesta av breven i Nya Testamentet uppger Paulus som sin avsändare, men de flesta moderna exegeter menar att inte alla är skrivna av Paulus. De brev som generellt anses som genuina är Romarbrevet, Galaterbrevet, de två Korintierbreven, Filipperbrevet, första Thessalonikerbrevet och Filemon.

Efesierbrevet och Kolosserbrevet är tveksamma och förmodligen författades de någon generation senare av någon av Paulus lärjungar i vad de uppfattade vara hans anda. Timoteusbrevet, Titusbrevet och Hebreerbrevet är däremot inte alls av Paulus, även om de förstnämnda bär hans namn. Traditionellt har de dock alla tillskrivits Paulus, vilket har färgat bilden av honom, eftersom de senare breven uttrycker en mycket mer konservativ syn, inte minst i frågor som rör kön och sexualitet. För att förstå Paulus måste man därför vara noga med att skilja ut de äkta Paulusbreven från de senare breven som skrivits i hans namn. Detta är också en bidragande förklaring till att den traditionella tolkningen av Paulus har gjort honom mycket mer konservativ än han faktiskt var.

Malakoi och arsenokoitai

I Nya Testamentet finns ett antal förmaningar riktade mot olika former av otukt. De som framför allt ansetts syfta på homosexualitet är ett par ställen (1 Kor 6:9 och 1 Tim 1:10) som gör bruk av orden *malakos* och *arsenokoites*. *Malakos* betyder ordagrant mjuk och kan bäst översättas ”vällusting”. Det beskriver en man som är ”mjuk”, det vill säga omanlig på så vis att han är hemfallen åt lustar av olika slag, som kan inbegripa passiv homosexualitet, men det finns ingen nödvändig koppling. Det är först under 1900-talet som

det i bibelöversättningar (inbegripet vår NT81, tills kritiken blev för stark) börjar att felaktigt översättas som homosexualitet. En *malakos* var omanlig men alltså inte nödvändigtvis passiv homosexuell. Det är inte det att antiken saknade ord för passiva homosexuella eller fjolliga män, så att man var tvungen att ta till omskrivningar som *malakos*. Beteckningen för en man som avvek från den manliga normen var *cinaedus*, av grekiskans *kinaidos*, som eventuellt ursprungligen betecknade en exotisk dansare (Martin 2006:44, Richlin; se Davidson 2009:55ff för en alternativ etymologi).

Ordet förekommer i evangelierne i Matteus 11:8/Lukas 7:25, och syftar där på lyxen i de kungliga palatsen. När Paulus använder det i 1 Kor 6:9 syftar det alltså snarare på sådana som söker egen njutning utan hänsyn till andra (Jennings 2009:117f). Problemet för antikens moralister var inte så mycket förvänt begär utan ett omätligt begär. Detta innebär att det inte finns någon väsensskillnad mellan en Casanova (en *moichos*, äktenskapsbrytare, vilken ansågs kännetecknas av ett fjolligt utseende och beteende) och en passiv homosexuell. Enligt antikens sätt att se sprang dessa beteenden ur samma rot och uteslöt inte varandra.

Arsenkoites är ett svårare begrepp att bestämma, eftersom det knappt förekommer på andra ställen än hos Paulus och ett par senare författare. Troligen handlar det om någon form av övergrepp, eventuellt men inte nödvändigtvis av sexuell natur. Etymologiskt betyder det ”man-liggare”, men det behöver inte betyda att det handlar om homosexualitet. En mansslukerska är inte en kannibal och en brandman ingen pyroman. Hypotesen, som framförts av några forskare, att det är en nybildning som Paulus skapat för att återge Tredje Moseboks förbud för en man att ligga med en man, motsägs av att Paulus uttryckligen menar att lagens rituella aspekter (dit detta förbud hör) inte gäller hedningar och medvetet avstår från att åbe-

ropa Torah i 1 Kor 5, när han diskuterar ett fall av incest (Jennings 2009:119f).

Romarbrevet

Det mest centrala bibelstället, där Paulus uttrycker sin syn på hedningarnas och avgudadyrkarnas leverne, är Romarbrevet 1:26f, även detta ett ställe som ofta rycks ur sitt sammanhang och används mot homosexuella.

Tolkningen av Romarbrevet har starkt färgats av Augustinus och sedan Luthers tankar om människans förtappelse, rättfärdiggörelse genom tron och försoningen i Kristus. Denna läsning är dock behäftad med många problem, och jag vill hellre se brevet som en konkret uppsättning råd, uppmaningar och föreskrifter än som den allmänna teologiska traktat det traditionellt uppfattats som. Paulus förkunnelse har en politisk udd, som har dolts av den privatiserande tolkningen. Ofta glömmes man bort (med benäget bistånd av den romarvänliga Lukas taktfulla underlåtelse att nämna det) att Paulus blev avrättad som uppviglare av romarna. Det är svårt att se hur traditionens konservativa Paulus skulle ha uppfattats som ett så stort hot.

Enligt Stanley Stowers är brevet uppbyggt enligt följande: efter en serie hälsningar (1:1–16) följer en kritik av hednisk livsstil (1:17–32) och en varning till en tänkt hedning som tror sig förmer än så (2:1–16), varefter Paulus vänder sig till en tänkt judisk lärare och förklarar hur hedningarna ska vinnas, inte genom laggärningar utan genom allmän moralisk uppräckning. (2:17–4:22) I kapitlen 5–8 visar Paulus hur Kristus genom sin trofasthet visat vägen för människor att upprätta sin kontakt med Gud, som gått förlorad genom avguderi och illgärningar. Kapitel 9–11 visar på judarnas plats i Guds plan,

och kapitel 12–15 är råd till församlingen (Stowers 36ff.).

Det är den första, kritiska delen (1:18–2:16) som intresserar oss här, därför att den så att säga utgör Paulus diagnos över romarriket. Diana Swancutt uppfattar Rom 1:18–2:16 som en retorisk enhet, som kritiserar stoiska vishetslärare såsom fjollor och pederaster, alltså att de inte lever upp till de manlighetsideal som de själva predikar (Swancutt 2003). Jag skulle dock nog säga att Paulus kritik snarare riktar sig mot elitens maktmissbruk och illgärningar än mot några utbredda sexuella laster.

Romarbrevet 1:18-32: Avgudadyrkan och Guds rättvisa

Så här lyder den del av texten som oftast rycks ur sitt sammanhang och tolkas till att handla om homosexualitet. (Rom 1:26 f):

Därför utlämnade Gud dem åt förnedrande lidelser. Kvinnorna [eg. Deras kvinnor] bytte ut det naturliga umgänget mot ett onaturligt [*para physin*], liksom så övergav männen det naturliga umgänget med kvinnorna och upptändes av begär till varandra, så att män bedrev otukt med män. Därmed drog de själva på sig det rätta straffet för sin villfarelse.

Kontexten är att illustrera vilka avarter som gudlöshet och avgudadyrkan leder till, och Paulus fortsätter med en veritabel syndakatalog:

Eftersom de föraktade kunskapen om Gud lät han dem hemfalla åt föraktliga tänkesätt så att de gjorde det som inte får göras, uppfyllda av allt slags orättfärdighet, elakhet, själviskhet och ondska, fulla av avund, blodtörst,

stridslystnad, svek och illvilja. De skvallrar och baktalar. De föraktar Gud. De är fräcka, övermodiga och skrytsamma, uppfinningsrika i det onda, uppstudsiga mot sina föräldrar, tanklösa, trolösa, kärlekslösa, hjärtlösa. De vet att Gud har bestämt att alla som lever så förtjänar döden. Ändå är det just så de lever, ja än värre, de tycker det är bra när andra gör det.

Man får väl vara ganska rejält homofob för att tolka detta som en adekvat beskrivning av homosexualitet, men den kristna tolknings-traditionen är också rejält homofob, och det har tagit lång tid att frigöra sig från denna läsning.

Men det finns en alternativ läsning som inte alls är lika långsökt, och den innebär att Paulus helt enkelt kritiserar de romerska kejsarna och deras excesser, som var aktuella och välkända då Paulus skrev (Elliott:194). Detta ligger också väl i linje med Paulus kritiska inställning till Rom, och notera att brevet är ställt till människor som lever i Rom. Även kyrkofadern Chrysostomos (347–407) uppfattade också att det var de romerska härskarna som Paulus kritiserade (Swancutt 2003:196).

Romarbrevet 1:18–32 behandlar hedningarnas syndfulla tillstånd som leder dem till sexuella synder (1:24–27) och allmänt antisocialt beteende (Stowers 1994:92). En poäng för Paulus är att visa att hedningarnas straff står i samklang med deras brott. De har inte ärat Gud (1:21) så Gud lät dem förnedra sina kroppar med varandra (1:24), de bytte ut Guds sanning mot lögnen (1:25), så Gud lät dem byta ut det naturliga umgänget mot ett onaturligt (1:26) och eftersom de föraktade kunskapen om Gud lät han dem hemfalla åt föraktliga tänkesätt (1:28) (Stowers 1994:100; Brooten:231).

Rom 1:26 f handlar om avvikelser från de traditionella könsrollerna, alltså för kvinnor att vara aktiva och för män att vara pas-

siva (Swancutt 2003:196) Detta uppfattades som en konsekvens av eftergifter för passionerna, som ledde till moralisk upplösning. Bristen på självkontroll var enligt stoikerna roten till allt ont, och detta hängde ihop med en könshierarki där självkontroll var ett tecken på manlighet. Men manligheten var (då som nu) bräcklig och något som ständigt måste bevisas. Och till skillnad från idag så såg inte antikens människor könen som två motsatta poler utan som ändrar i ett kontinuum. Detta innebar att manlighet ständigt måste tillkämpas och att kvinnlighet alltid var ett hot för en man (Stowers 1994:45).

Samtidigt är det viktigt att inse att Paulus kritik inte gäller hedningarnas privata sedeslöshet eller mänsklighetens svaghet i ljuset av arvssynden, så som den traditionella tolkningen vill ha det till, utan den är mycket mer konkret och syftar på romarikets enorma brutalitet gentemot judar och kristna (Elliott 1994:215). Den synd som Paulus hudflänger i Rom 1:18–32 är en mycket väl synlig och offentlig synd. Detta stämmer inte på homosexualitet, som snarast var en privatsak, i synnerhet kvinnlig homosexualitet, eller rättare likakönet sex. Romarna var förvisso inte främmande för likaköнад attraktion, åtminstone inte mellan män, men homosexualiteten var aldrig så offentlig hos romarna som hos grekerna, där den under den klassiska tiden var en del av det politiska spelet.

Kvinnor och onaturligt umgänge

Men vad gör kvinnorna egentligen gör när de överger det naturliga umgänget? Det står inte att de överger män och börjar ha sex med kvinnor, även om detta är den dominerande tolkningen (en minoritet av forskare menar att texten syftar på analsex, en tolkning som är lika godtycklig som den andra). Om det skulle vara så att texten faktiskt syftar på lesbiskt sex så har detta inget stöd i Torah, och

faktiskt är det första och enda gången som detta över huvud taget nämns i Bibeln. Många av de tidiga kristna uttolkarna av Rom 1:26 menar att det inte syftar på kvinnlig homosexualitet utan på andra former av "onaturligt umgänge", som strider mot den naturliga könshierarkin (Martin 2006:211n 41).

Varför skriver Paulus om "deras" kvinnor (något som vår översättning skyler över)? Vilka är "de"? Jag tror att det helt enkelt är fråga om kejsarna och deras hustrur. En möjlig tolkning är att kvinnorna inte så mycket bröt mot de sexuella normerna genom att hänge sig åt lesbiskt sex, utan att de bröt mot könsnormerna genom att ta det sexuella (eller politiska, för den delen) initiativet (Jennings 2009:134). De få romerska källor (t.ex. Martialis och Juvenalis) som behandlar kvinnlig homosexualitet betraktar det som något djupt onaturligt, men mer som ett brott mot könsrollerna än som en sexuell perversion. Men som vi ska se gjorde kejsarinnorna mycket värre saker än så.

Claudius andra hustru Messalina, som också var hans brorsdotter, vilket innebar att deras förhållande också var incestuöst och att Claudius var tvungen att ändra lagen för att kunna gifta sig med henne, denna Messalina använde sex som ett politiskt redskap och var ökad för sin promiskuitet, även om man bortser från Juvenalis beskrivningar om hur hon tillbringar nätter på en bordell och återvänder "uttröttad men inte tillfredsställd". (Jennings 2009:144f)

Caligula hade ett incestuöst förhållande med sin syster och likaså hade Agrippina den yngre ett mycket publikt incestuöst förhållande med sin son Nero för att kontrollera honom, tills han till slut lät mörda henne. Där kan man sannerligen tala om ett onaturligt umgänge.

Vad kvinnorna alltså gjorde hade sannolikt inte i sig något med lesbiskt sex att göra, utan det var att de övergav den "naturliga"

kvinnliga blygsamheten och bröt mot könsnormerna genom att ta sexuella initiativ, eventuellt också incestuösa sådana.

Mäns skamliga begär

Om kejsarna själva och deras sexliv cirkulerade allsköns otrevliga rykten. Visserligen har många av dessa berättelser bevarats främst genom romerska historiker, som Tacitus, Dio Cassius och Suetonius, som levde betydligt senare. Men poängen är att dessa använder samtida rykten som källor. Det spelar för Paulus räkning egentligen ingen roll om alla dessa rykten som florerade kring kejsarfamiljen var sanna, så länge han kunde räkna på att hans läsare kände till dem. Suetonius vet berätta en hel del:

Det sägs till exempel att han [Tiberius] lärde upp småpojkar som han kallade sina ”små fiskar” till att fara omkring och leka mellan låren på honom medan han badade, och därvid slicka och försiktigt nafs på honom. Ja, det påstås till och med att han lät lägga kraftiga men ännu ej avvanda spädbarn intill underlivet liksom till ett bröst, och han var säkerligen benägen för detta slags njutning både på grund av sin natur och sin ålder (Suetonius 2002:165).

Caligula lade också incest och våldtäkt till sitt syndaregister:

Man tror att han berövade sin syster Drusilla hennes jungfrudom redan innan han blivit myndig och att han en gång under en kärleksstund med henne togs på bar gärning av sin farmor Antonia, i vars hus de växte upp tillsammans. Sedan hon blivit före detta konsuln Lucius Cassius Longinus maka, tog han henne ifrån honom och behandlade henne helt öppet som äkta maka (Suetonius 2002:203).

Och Nero, som regerade vid den tid Romarbrevet författades:

Nero utlämnade sin kropp åt sina lustar och gjorde det till den grad att han, efter att ha orenat sin kropps alla delar, till slut måste tänka ut ett slags lek som utfördes på följande sätt. Klädd i vilddjurshud släpptes han ut ur en bur och gick sedan lös på könsorganen hos män och kvinnor som stod bundna vid pålar, och när han rasat ut och fått sitt lystmäte lät han den frigivne Doryforus ge honom den sista njutningen. Med honom gifte han sig, liksom han tagit [eunucken] Sporus till hustru. Under sin samvaro med denne man brukade han härma de skrik och klagorop som jungfrur utstöter när de blir våldtagna. (Suetonius 2002:282)

Här kan man verkligen tala om att utlämna sin kropp åt förnedrande lidelser. Flera av dessa kejsare satte våldtäkter, kränkningar av äktenskap och sexuellt utnyttjande i system, tillsammans med ett system av angiveri och kollektiva bestraffningar som gav upphov till ett veritabelt skräckvälde, inte minst ur judisk synpunkt. Judarna provocerades gång på gång under det romerska väldet till blodiga uppror som slogs ner med enorm brutalitet. Det är inte konstigt att Paulus medvetet presenterar sitt evangelium som en antites till romarnas illgärningar (Elliott 1994).

Paulus idag?

Om det nu skulle vara så att Romarbrevets första kapitel syftar på kejsarnas sexuella illgärningar, som inte bara var en samling individuella perversioner utan var högst politiska till sin natur och till stor del handlade om maktmissbruk och sexuellt utnyttjande, då kan man inte lättvindigt tillämpa det på privata homosexuella relationer.

Så betyder detta att Paulus egentligen hade en positiv inställning till likakönat sex? Inte nödvändigtvis. Min poäng är inte att Paulus skulle vara särskilt tolerant i fråga om likakönat sex, utan bara att det inte går att läsa ut något svar på detta ur hans bevarade skrifter. Paulus hade helt enkelt viktigare saker för ögonen. Det är riktigt att församlingens sexuella leverne intar en mer framträdande plats i de senare breven, som inte är av Paulus och som också intar en mycket mer konservativ hållning när det gäller könsroller, men man bör vara försiktig med att tillskriva Paulus samma hållning.

Så på frågan ”Vad säger Bibeln om homosexualitet?” brukar jag kontra med frågan: ”Vad säger Bibeln om jordgubbar?” För lika lite som det fanns något som kan kallas homosexualitet (som omfattar en identitet och livsstil) i vår mening på Bibelns tid, lika lite fanns det jordgubbar. Bådadera är skapade av människor utifrån ett underlag i naturen, och är alltså varken naturliga eller onaturliga, varken i sig goda eller onda. Kanske är det bästa att ta Jesus ord som ledstjärna: ”På deras frukt ska ni känna igen dem.” (Matt 7:16)

NIKLAS OLAISON är filosofie doktor i idéhistoria och präst i Svenska kyrkan. Han har medverkat i antologin *Från Sapfo till cyborg* och driver sajten www.queerteologi.se.

Slutnoter

1 Se Martin 2006:63ff för en diskussion om subtil homofobi i texttolkning. Mindre subtila exempel är legio.

2 T.ex. <http://www.yakida.se/story4.html>.

Litteratur

- Brooten, Bernadette J. (1996), *Love between women: early Christian responses to female homoeroticism*, Chicago.
- Carden, Michael (2004), *Sodomy: a history of a Christian biblical myth*, London.
- Elliott, Neil (1994), *Liberating Paul: the justice of God, the politics of the apostle*, Minneapolis.
- Countryman, L. William (1988), *Dirt, greed and sex: sexual ethics in the New Testament and their implications for today*, Philadelphia.
- Davidson, James (2007), *The Greeks and Greek love*, London.
- Greenberg, David F. (1988), *The construction of homosexuality*, Chicago.
- Jennings, Theodore W. Jr (2003), *The man Jesus loved: homoerotic narratives from the New Testament*, Cleveland.
- (2005), *Jacob's wound: homoerotic narrative in the literature of ancient Israel*, New York.
- (2009), *Plato or Paul: the origins of Western homophobia*, Cleveland 2009
- Martin, Dale F. (2006), *Sex and the single savior: gender and sexuality in biblical interpretation*, Louisville.
- Richlin, Amy (1993), "Not before homosexuality: the materiality of the cinaedus and the Roman law against love between men", *Journal of the History of Sexuality* 3 (1993)
- Stewart, David Tabb (2006), "Leviticus" i Guest, Deryn, Goss, Robert E., West, Mona & Bohache, Thomas, *The queer Bible commentary*, London.

Stowers, Stanley K. (1994), *A rereading of Romans: justice, Jews and gentiles*, New Haven.

Suetonius (2002), *Kejsarbiografier*, Stockholm.

Svartvik, Jesper (2006), *Bibeltolkningens bakgator: synen på judar, slavar och homosexuella i historia och nutid*, Stockholm.

Swancutt, Diana M. (2003). "The disease of effeminacy': the charge of effeminacy and the verdict of God" i Moore, Stephen & Anderson, Janice Capel, *New Testament masculinities*, Atlanta.

Williams, Craig (1999), *Roman homosexuality: ideologies of masculinity in classical antiquity*, New York.

ABSTRACT

The question of homosexuality and the Bible is fraught with theological preconceptions. Almost all Biblical authors ignore the issue. The negative view of sexuality typical of late antiquity derives from the Platonic tradition, as instanced in Philo, and is not found in Paul. When Romans addresses same-sex eroticism as an example of pagan depravity, Paul is actually more concerned with the sexual deviance of the imperial household.